

**DUBROVAČKI BENEDIKTINCI, Zbornik radova,
Dubrovačka biskupija, 2010., 398 str., koloritne i
crno-bijele fotografije, ilustracije, faksimili i zemljovidi,
sažetci na talijanskom jeziku.**

Nastao je kao svojevrsni spomen 200. godišnjice dokinuća Dubrovačke Republike, s kojom su nestali i benediktinski samostani na njezinom području. I za jedno i za drugo „zaslužan“ je francuski car Napoleon Bonaparte (1804. – 1815.), koji je posredstvom svoga maršala Augusta Frédérica Louisa Viessea de Marmonta 1806. g. Dubrovačku Republiku najprije podložio francuskoj upravi u Dalmaciji, a potom dvije godine kasnije (1808.) zauvijek zbrisao s povijesnog zemljovida. Ironijom usuda maršal je počašćen titulom dubrovačkog kneza.

Zbornik su uredili dubrovački biskup msgr. dr. sc. Želimir Puljić (od ožujka 2010. zadar-

ski nadbiskup) i harni arhivist, na sređivanju arhivskih fondova Arhiva dubrovačke (nad)biskupije i Dubrovačkog državnog arhiva, dr. sc. Marijan Sivrić. Sastoji se od tri cjeline. Prva (str. 8 – 68), naslovljena kao „Sveti Benedikt glasnik mira i zaštitnik Europe“ a koju je priredio biskup Puljić, pastoralnog je karaktera. Donosi pismo „Pacis Nuntius“ / „Glasnik Mira“ pape Pavla VI. (1663. – 1700.) kojim je 24. listopada 1664. g. sv. Benedikta (o. 480. – 543.) proglasio zaštitnikom Europe, propovijed istoga pape koju je istoga dana izrekao prilikom posvete nanovo podignute bazilike središnje benediktinske opatije Monte Cassino – zajedno s opatijom do temelja razorene tijekom osvajanja od strane američko-poljskih postrojbi u svibnju 1944. g., nagovor pape Ivana Pavla II. (1978. – 2005.) održan u istoj bazilici 18. svibnja 1979. g., propovijed istoga pape u istoj bazilici od 20. rujna 1980. g., katehezu pape Benedikta XVI. izrečenu 9. travnja 2008. g. na općoj audijenciji o doprinosu sv. Benedikta u oblikovanju

europske kulture i civilizacije, pastirsko pismo jugoslavenskih katoličkih biskupa iz 1980. g. o sv. Benediktu i njegovom djelu prilikom petnaeststoljetne obljetnice benediktinske baštine, korizmu poruku zadarskog nadbiskupa Marijana Oblaka (1969. – 1996.) iz 1980. g. izrečenu u kontekstu 1500. godišnjice rođenja sv. Benedikta i 600. obljetnice škrinje sv. Šimuna, ulomak propovijedi i prigodnog govora dubrovačkog biskupa Puljića izrečene 11. srpnja 2002. u benediktinskoj opatiji Sv. Marije na o. Mljetu i dubrovačkoj Sponzi 10. ožujka 2008. g., te propovijed umirovljenog zadarskog nadbiskupa Oblaka izrečenu u Pagu 11. srpnja 2006. g. Prilozi iz ovog poglavlja ni danas nisu ništa izgubili od svojih poruka i pouka koje su imali u vremenu i okolnostima kada su i izrečeni.

Drugi se dio zbornika (str. 69 – 192), naslovljen kao „Sveti Benedikt i njegovo djelo u hrvatskome narodu, posebice na prostoru Dubrovačke nadbiskupije“, sastoji od četiri priloga. Prior jedinog muškog benediktinskog samostana u Hrvatskoj, onog sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu – Pašmanu, o. Jozo Milanović osvrće se na benediktince dubrovačkog područja kao sastavnicu hrvatskog benediktinskog redovništva. Naglašava da benediktinci nigdje među Hrvatima nisu imali tako pogodne uvjete za svoje djelovanje kao u Dubrovačkoj Republici, čime su se, služeći Bogu i odgovarajući potrebama Njegovog puka, razumno koristili. Slijedi prilog profesora crkvene povijesti sa zagrebačkog Katoličkog bogoslovnog fakulteta dominikanca dr. sc. Slavka Sliškovića o doprinosu sv. Benedikta i njegovih duhovnih sinova oblikovanju moderne Europe, istovremeno publiciran kada i ovaj zbornik u glasilu zagrebačkog Instituta za crkvenu povijest *Croatica Christiana Periodica*. Istaknuta je nezaobilazna uloga sv. Benedikta u izgradnji europskog društva i očuvanju njegovih baštinskih vrijednosti. Slijedi osvrt profesora crkvene povijesti s Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu dr. sc. Slavka Kovačića na sv. Benedikta i njegovo djelo u crkvi među Hrvatima, publiciran 1980. g. u splitskom časopisu *Crkva u svijetu* povodom 1500. obljetnice rođenja ovog Božjeg ugodnika. Premda objavljen prije 30 godina, ni danas ništa nije izgubio od svoje aktualnosti. Autor konstatira da je od 17 ženskih benediktinskih samostana / kuća među Hrvatima francusku upravu preživjelo njih osam (u Cresu, Krku, Rabu, Pagu, Zadru, Šibeniku, Trogiru i Hvaru) te da oporavak muških benediktinskih zajednica teče skromno i usporeno – što ni danas nije promijenjeno. Naglašava podatak, do kojeg je došao vodeći znalac benediktinskog naslijeđa kod Hrvata prof. dr. sc. Ivan Ostojić, od oko 180 ženskih i muških benediktinskih samostana, koji su od 9. do 20. st. opstojali na hrvatskom ozemlju, od čega glavnina na istočno-jadranskoj obali i otocima. Središnji prilog ovog poglavlja, baš kao i čitavog zbornika, je iz Ostojićevog pera što ga je u drugom svesku svoje

nenadmašne trotomne edicije o benediktincima u Hrvatskoj i susjednim zemljama objavio davne 1964. g. Ovom se radu ni danas nema što bitnije nadodati odnosno oduzeti. Temeljem izvorne arhivske građe, materijalnih ostataka i drugih podataka Ostojić je obradio 28 benediktinskih samostana s područja Dubrovačke Republike (Sv. Marija na o. Lokrumu, Sv. Marija u Rožatu, Sv. Trojica u Prožuri na o. Mljetu, Mljetska kongregacija, Sv. Marija na o. Mljetu, Sv. Mihovil u Babinu polju na o. Mljetu, Sv. Mihovil u Pakljenom na o. Šipanu, Sv. Andrija na morskoj pučini, Sv. Jakov u Višnjici kod Dubrovnika, Sv. Marija na o. Mrkanu, Sv. Petar usred mora, Sv. Izidor na o. Jakljanu, Sv. Križ u Gružu, Sv. Savin na o. Daksi, na otočiću Rudi, Sv. Stjepan u Rijeci Dubrovačkoj, Sv. Srđ Dubrovački, na o. Lastovu, Sv. Nikola / Sv. Marija na o. Sušcu, Sv. Šimun u Dubrovniku, Sv. Andrija u Dubrovniku, Sv. Marija od Kaštela u Dubrovniku, Sv. Toma Apostol u Dubrovniku, Sv. Bartul / Sv. Marko u Dubrovniku, Sv. Nikola u Dubrovniku, Sv. Petar u Dubrovniku, Sv. Stjepan u Dubrovniku te Sv. Trojstvo na o. Lopudu. Rad je popraćen popisom njihovih opata odnosno priora.

Treći dio zbornika (str. 193 – 395), naslovljen kao „Nekoliko drugih znanstvenih priloga“, donosi ciljano za njega napisane radove. Prva dva su iz pera dr. sc. Marijana Sivrića. Autor je u prvom radu temeljem neobjavljene arhivske građe iz Notarijata i Kancelarije priredio oporuke benediktinaca iz samostanskih zajednica s o. Mljeta i Lokruma, Višnjice i Sv. Andrije u Dubrovniku. Nakon više stojeća iz njih izranja 30-tak zanimljivih oporučitelja s brojnom i šarolikom njihovom rodbinom, sredinama i mjestima iz kojih su potekli, te vrijeme i okolnosti stupanja u benediktinski red. Dakako da se preko njih oslikava kako pojedinac tako i ondašnje društvo. I ovim svojim radom, baš kao i monografijom *Oporuke Kancelarije stonskog kneza od sredine 15. stoljeća do 1808. godine*, što ju je priredio 2002. g. te još nekim sličnim svojim radovima, Sivrić se iznova predstavlja kao jedan od vodećih znalaca ove problematike s prostora nekadašnje Dubrovačke Republike. Drugi njegov rad, također temeljem izvorne arhivske građe iz Javnog notarijata i središnje Kancelarije, prezentira opate benediktinskih samostana Sv. Marije na o. Mljetu, Sv. Marije na o. Lokrumu, Sv. Jakova u Višnjici, Sv. Andrije „de Pelago“, te sv. Mihaela u Pakljenoj. Slijedi prilog diplomiranog pravnika Anta Marinovića o pravnom položaju benediktinske opatije Sv. Marije na Velikom jezeru kroz tri faze upravljanja otokom Mljetom, temeljem Statuta ovog otoka iz 1345. g. Prilog muzealca mr. sc. Iva Dabelića obrađuje ugovor o oslobađanju kmetskih obveza pučanstva otoka Mljeta od strane benediktinskog samostana Sv. Marije Mljetske, sačinjen 24. rujna 1345. g. u dubrovačkoj nadbiskupskoj palači, te još nekoliko sličnih dokumenata, kojima su regulirani međusobni odnosi

mljetskih benediktinaca i pučanstva otoka Mljeta do 1815. g. Iz njih se očitava svojevrsni feudalni položaj opata i ove benediktinske opatije spram pučanstva otoka Mljeta. Gdje su se u rješavanju njihovih međusobnih sporova angažirali i dužnosnici Dubrovačke Republike. Povjesničar umjetnosti dr. sc. Vinicije B. Lupis sagledava oskudno očuvanu pokretnu sakralnu benediktinsku baštinu s dubrovačkog područja, nekim predmetima kroz arhivsku građu prateći usud prelaska i na talijansku stranu Jadrana. Najznačajniji fundus benediktinske baštine registrirao je na Mljetu. Osvrnuo se i na baštinu benediktinki s dubrovačkih prostora. Slijedi zanimljiv prilog prof. dr. sc. Antuna Ničetića o povijesti najstarije benediktinske opatije s područja Dubrovačke Republike – one Sv. Marije na o. Lokrumu, čiji se nastanak stavlja u 1023. g. Perom istinskog znalca i ljubitelja problematike s kojom se uhvatio u koštac, autor prezentira kako povijest same ove opatije tako i otoka na kojem se nalazi, međusobno neraskidivo povezanih gotovo tisuću godina. Prilog dr. sc. Brigitte Mader, prvotno na njemačkom jeziku objavljen 2005. g. u bečkom časopisu *Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, osvrće se na austrijska nastojanja oko realiziranja Parka zaštićene prirode Mljet od 1910. do 1915. g. Premda sustavno planiran u okviru znanstveno-kulturnih institucija tada još uvijek moćne Austro-Ugarske monarhije, realiziran je pola stoljeća kasnije (1960. g.) „Zakonom o proglašenju zapadnog dijela otoka Mljeta nacionalnim parkom“ od strane Sabora Narodne Republike Hrvatske, budući ih je omeo Prvi svjetski rat. Zbornik završava prilogom voditeljice „Nacionalnog parka Mljet“ mr. sc. Marije Nodilo o vrtu benediktinskog samostana Sv. Marije na Mljetu, u kojem se predočuju polazišta za obnovu i uređenje renesansnog vrta unutar samostanske zgrade. Autorica naglašava da je čitav otočić na kojem se ovaj samostan nalazi bio maslinik od kojeg se sačuvalo stotinjak maslina.

Zbornik je značajan doprinos sagledavanju benediktinskog naslijeđa kako na prostorima nekadašnje Dubrovačke Republike tako i među Hrvatima općenito. Šteta je, a što i sami priređivači naglašavaju, da u njemu sustavno nije predstavljena i baština ženske grane benediktinskog reda koja je također bila značajna na dubrovačkom području te utjecala na život i kulturu tamošnjeg puka. Oni koji su na sebe bili preuzeli tu zadaću u potpunosti su zakazali. Unatoč tomu, u budućim istraživanjima benediktinskog naslijeđa i kulture, pogotovo na prostorima nekadašnje Dubrovačke Republike, ovaj zbornik ni na koji način ne će moći biti zaobiden. On je izvrsno polazište tomu, pa se trud autora u njemu objavljenih priloga kao i njegovih priređivača itekako isplatio.

Ante Škegro